

באלהים נעשה-חיל וְהוּא יְבוֹס צְרִינוּ: היבטים לשוניים בפרשת נשא פד

דקדוקי קריאה בפרשת נשוא בהפטרה ובראשון של בעלותך

ד כג לְצָבָא: הבי"ת רפויה

ד לא וְעַמּוּדָיו: הוי"ו בשווא ולא בפתח

ד לד עליית שני למנהג אשכנז מערב, נהוג: ד לח

ה א עליית שלישי

ה ב לְנַפֵּשׁ: הלמ"ד קמוצה

ה ז לְאִשֶּׁר אֲשֶׁם לוֹ: כך היא ההטעמה הנכונה טיפחא-מרכא-סו"פ ולא מרכא-טיפחא-סו"פ כפי שמופיע בהרבה דפוסים

ה ח הַמּוֹשֵׁב: שי"ן קמוצה

ה יא עליית רביעי

ה יג אִישָׁה: יש להקפיד על השמעת המפיק למנוע שיבוש משמעות. וְנִעְלָם: העי"ן בשוא נח.

נְתַפְּשָׁה: פ"א בקמץ, שי"ן שמאלית ומלעיל

ה טו כִּי-מִנְחַת קִנְאָתָהּ הוּא: 'הוא' בלשון זכר, מוסב על הקמח (רש"י)

ה טז וְהַעֲמִדָה: העמדה קלה בה"א הראשונה ומפיק בסוף המילה

ה יז בְּקִרְקַע: במלרע

ה יח הַמְאָרְרִים: המ"ם בשווא נח והרי"ש הראשונה בשווא נע¹, כן הדבר בהמשך

ה יט שְׁטִית: שי"ן שמאלית

ה כ אַת-שְׁכַבְתָּו: הכ"ף בקמץ קטן, והבי"ת בשוא נח

ה כב וּבָאוּ: הטעם בבי"ת מלעיל. בְּמַעֲיָד: געיה בבי"ת

ה כד וְהִשְׁקָה: ללא מפיק בה"א

ה כז וְהִשְׁקָה... בְּאִשָּׁה: מפיק בה"א

ה ל וְעָשָׂה לָהּ: טעם נסוג אחור לעי"ן

ו ד כָּל יְמֵי נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת כָּל

ו ה עַד-מְלֹאת: האל"ף כלל אינה נשמעת, כן הדבר בהמשך פס' יג

ו ז וּלְאַחֲתָו: וי"ו החיבור הפכה לשורק², הלמ"ד אחריה בשוא נח והאל"ף בפתח

ו יט אַחֵר הִתְגַּלְחוּ אֶת-נְזָרוֹ: טעם טפחא בתיבת אַחֵר

ו כג תְּבָרְכוּ: הרי"ש בשווא נע למרות הדפוסים הרבים הנוהגים לנקד חטף פתח (ראה הערה על ה יח).

¹ החטף המופיע בחלק מהדפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא

² בשונה מקודמו שבפרשת אמור: וּלְאַחֲתָו וי"ו בשווא, למ"ד בפתח ואל"ף בחטף.

אָמֹר: אל"ף בקמץ

ו כד **יִבְרָכְךָ**³: העמדה קלה בבי"ת ולא ברי"ש כפי שנוהגים מרבית הכוהנים בברכתם. על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשווא נח
ז כז **וְשָׁמוּ:** במלרע

ז א עליית חמישי

ז ג **וְשָׁנִי עֵשֶׂר בְּקָר:**

המילה **וְשָׁנִי** במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בחלק מהדפוסים. **לְאַחַד:** הלמ"ד בשווא ולא בקמץ

ז ז **אַרְבַּעַת:** במלעיל

ז יג **קָעֶרֶת:** העמדה קלה בקו"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה

ז מב עליית ששי

ז עב עליית שביעי

עֲכָרָן: הקמץ בעי"ן חטוף (קטון) וכן בכל מקום

ז פד **מִזְרְקֵי-כֶסֶף:** העמדה קלה במ"ם

ז פז מפטיר

אֵילָם שָׁנִים-עֵשֶׂר כְּבָשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה:

תיבת **שָׁנִים-עֵשֶׂר** בפשטא

ז פט **וּבָבָא:** על אף הקושי, הבי"ת הראשונה בשווא נח.

מִדְבָּר: המ"ם בחירק והדלי"ת דגושה, הקורא בשווא משנה משמעות

הפטרת נשוא, שופטים יג:

ב **מִצְרָעָה:** הצד"י בקמץ חטוף וכן הדבר בסוף ההפטרה

ג **יִלְדָּתָּ ... וְיִלְדָּתָּ:** הדלי"ת בשוא נח. אין לקרוא **יִלְדָּתָּ**, כן הדבר בהמשך הפרק

ד **הַשְּׁמֵרִי:** במלעיל

ו **לְאִישָׁהּ:** מפיק בה"א ויש לשים לב לכך גם בהמשך הפרק

ח **וַיַּעֲתָר:** העי"ן בשווא נח

יב **מָה-יִהְיֶה:** דגש חזק ביו"ד הראשונה מדין דחיק

טו **נַעֲצָרָה-נָא:** העי"ן בשווא נח, הצד"י בשווא נע, כן הדבר גם בפסוק הבא

יח **וְהוּא-פָּלְאִי:** כל התיבה בטעם סו"פ (סילוק) ואין לפניו טפחא. האל"ף נחה, קרא: פָּלִי.

כא **וְלֹא-יִסֹף עוֹד:** טעם נסוג אחור ליו"ד

ראשון של בהעלותך:

ב **בְּהַעֲלֹתְךָ:** העמדה קלה בה"א ובלמ"ד, יש לקרוא: בה-על-תך

³ אין תרגום לפסוקי ברכת כוהנים.

ה שני במנחת שבת

ו הלויים: הלמ"ד בשווא נח לאורך כל הפרק ולאורך כל המקרא

י שלישי במנחת שבת

יג והעמדת: העמדה קלה בה"א

יד והיו לי: טעם נסוג אחור לה"א

אמרות טהורות. סמיכת הפרשה אפשר לומר לפי מה שנודע כי עיקר ביאת האדם לעוה"ז הוא לסגל תורה ומצות ומע"ט לזכות בהם לחיי העוה"ב. אך לכאורה יטעה האדם בראותו כי הנה חכמים ימותו יחד פסיל ובער יאבדו (תהלים מט, יא), ומקרה אחד לצדיק ולרשע (קהלת ט, ב), ובפרט בראותו כמה בעלי תורה ואנשי מעשה שהם בחוסר כל ובעוני ובדלות, ויאמר א"כ מה לי ולצרה הזאת שאעמול בעסק התורה ולפזר ממוני על מצות ומעשים טובים. אמנם זה אינו, כי כבר אמר התנא (אבות ב טז) 'ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא', ואילו כל מה שנראה מעניני עוה"ז, הכל הבל. וזהו הסמיכות 'איש איש על עבודתו ועל משאו' (ד, מט), כלומר איש ואיש בין עני ובין עשיר צריך להיות 'על עבודתו' עבודת הקדש להשי"ת כי לכך נוצרו, ועל משאו שאחר תפלתו ותורתו בבקר יפנה למשאו ומתנו להביא טרף לביתו כי אם אין קמח אין תורה (אבות ג יז) וסיים 'ולא יבאו לראות פבלע את הקדש ומתו', כלומר לא יבואו לראות 'פבלע רשע צדיק ממנו' (חבקוק א, ג), ויאמר 'מפני מה רשע וטוב ולו צדיק ורע לו' (בבלי ברכות ז א). וכן לא יבואו לראות במה ש'מקרה אחד לצדיק ולרשע' (קהלת ט, ב), 'פמות זה בן מות זה' (קהלת ג, יט) וזהו 'כבלע את הקדש' שהוא הצדיק הקדושו לאלהיו, ומתו גם שניהם כצדיק כרשע, וא"כ מה יתרון לאדם בעמלו שיעמול בתורה ומצוות לזה אמר 'וידבר ה' אל משה לאמר, נשא את ראש בני גרשון, כלומר זה דבר ה' אל משה לאמר לישראל, שיש נשיאות ראש לעתיד לבוא 'לבני גרשון' שגירשו את היצה"ר ונלחמו בו לעבוד את עבודת ה'. ובא הרמז 'גרשון' נוטריקון 'גרשו נחש', והוא היצה"ר.

בן לאשרי. נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם וגו' תפקד אותם. תיבות 'גם הם' לכאורה כמויות, ורז"ל הרגישו בזה ואמרו דהכוונה כמו שצויתך על בני קהת. ואינו מובן, דהרי אם לא יאמר 'גם הם', מעצמו יראה, ואם בכל זאת צורך להודיעו, היה לו לומר כן גם במררי. עוד יש לדקדק למה בבני קהת וכן בבני ישראל אמר 'למשפחתם לבית אבתם', וכאן בבני גרשון הפך הסדר 'לבית אבתם למשפחתם'. עוד יש לדקדק דבבני קהת לא נזכר לגמרי הלשון פקידה, ובגרשון כתיב הלשון פקידה ב' פעמים זפקדתם עליהם, 'תפקדו', ובמררי כתיב ג' פעמים 'לבית אבותם תפקד אותם', 'תפקדו', 'ובשמות תפקדו'. ובתחילה נבאר ענין 'למשפחתם' דהנה מי שרוצה לעלות ממקום נמוך למקום גבוה מביא סולם ומעמידו שם ועולה דרך המדריגות, וצריך מקודם לראות אם ישנם כל המדריגות ואם אינם פגומים או שבורים, דאז סכנה מרחפת עליו שלא יפול, ובפרט אם חסר לגמרי איזה מדריגה דאז יצטרך לקפוץ ולדלג ויוכל בקלות לאבד חייו. שונה מזה מי ששונא כרה לו בור עמוק והוא לא ידע ונפל בפת רח"ל, דאז כשרוצים להעלותו, אי אפשר ע"י סולם, כיון דאין יודעים עומקו של בור, וגם ע"י החשכות ששורר שם יוכל להכות הסולם בראשו ולקפח חייו. אלא משליכים לו חבל ארוך, ואם לא מספיק קושרים חבל שני עד שיגיע אצלו, והוא אווזו בחבלים ועיד"ז נעשה מקושר עם העומדים למעלה ומושכים אותו. והחילוק ביניהם שזה העולה בסולם, עולה בכוח עצמו, ולכן צריך להשגיח היטב בטיב המדריגה כנ"ל, משא"כ הנמשך בחבלים, כל סמיכתו על המושכים אותו, ואם המה והחבלים חזקים כפי הצורך להעלותו, סמוך לבו ובטוח.

והנמשל מובן ד'למשפחותם', היינו כמו סולם שעולים בו למדרגת האבות דחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. אמנם 'לבית אבותם', היינו כנופל בפח שצריכים להשליך לו חבל חזק שעל ידו ימשכוהו מהפח, והחבל היינו אבותינו הקדושים כדכתיב יַעֲקֹב חָבֵל נָחֲלָתוֹ (דברים לב, ט'), פירש"י משולש זכותו וזכות יצחק ואברהם כחבל הזה המשולש בג' גדילים. ועתה נשוב לביאור הכתוב, דהנה זכות הרבים גדול מאוד, כדכתיב יִקְוֶה אֶל כְּפִיר וְלֹא יִמָּאֵס (איוב לו, ה'), וקאי על תפילת הציבור, ולכן כתיב בפרשת במדבר אצל בני ישראל 'למשפחותם לבית אבותם', דסולם הציבור הוא תמיד שלם. אמנם הלויים שאמר הקב"ה לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֵאשֵׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר א, מט'), יצאו לעמוד בזכות עצמם, והיו ביניהם ג' מדריגות: קהת גרשון מררי, (א) 'קהת', עיין בנועם אלימלך ד'קהת' הם הגדולים והקדושים נושאי המקדש, ודכוותם בזמן הזה הצדיקים דנקראים 'קהת' על שם יְהוָה יִקְהֶת עַמִּים⁴ (בראשית מט, י'), שבאים אצלם בני ישראל להדריכם בדרכי ה', ולכן כתיב בהם 'למשפחותם', והדר 'לבית אבותם', דסולם שלהם שלם בכל השלבים, ומדריגה אחת מהנה לא נשברה ולא נפגמה. וע"י עלייתם בסולם מכח עצמם והיינו 'למשפחותם', מגיעים 'לבית אבותם', ולכן לא יתכן לכתוב אצלם לשון 'פקידה', שמורה לשון חסרון וכמו יִפְקֹד מְקוֹם דָּוִד (שמואל א, כ, כה). ב' 'מררי', עליהם היה הסבל של קרשים עמודים אדנים, כל הדברים החיצוניים, הגם שהכל היה קדושה מ"מ לא שפרה נחלתם והלכו כל היום במרירות, והנה מזה אך צעד לעצבות שהיא החסרון היותר גדול מאין כמוהו, ועל כן כתיב בהם ג' לשונות של חסרון 'תפקד', 'תפקדס', 'תפקדו'. ודוגמתם בזמנינו 'עובדי אדמה', לא מבעיא העובד כפועל של בעל הבית ומוכרח לעמוד מהבוקר עד הערב בחרבונני קיץ וברוח וגשם בחורף, ומשכורתו זעומה לא תספיק לחיי עונג, ובבואו לביתו שבור מעבודה ורעב וצמא, שוב לא יעצור כח יותר מהתפלל וללמוד איזה פרק משניות או מזמורי תהלים ולנוח כדי שיוכל לעבוד למחרתו, ואין לו ליצה"ר שום שליטה עליו, כאומרם ז"ל (משנה אבות ב ב) טוב 'תורה עם דרך ארץ' שיגיעת שניהם משכחת עון, ועל כן כתיב בהו ג' לשונות פקידה דע"י שחיהם במרירות, נחסר מהם היצר הרע ואין לו שום שליטה עליהם. אלא אפילו בעל הבית החקלאי, ג"כ חי במרירות, דכל הונו שקוע באדמה, צפוי לכילוי וליובש שטפון ארבה מחלות שונות ירידת המחירים, ואין לו אף פעם כסף מזומן שיוכל לעשות בו כרצונו, כי מוכרח לחרוש ולזרוע ולהכין צרכי השדות קודם הגיע זמן האחרון. ג' 'גרשון', הנה הגם שהיתה עבודתם קשה קצת עד שהוכרחו להסתייע בשתי עגלות, מ"מ הרי היתה עבודתם יריעות המשכן אהל מועד מכסה התחש דברים פנימיים וחשובים מאד, ולא היה להם להתלונן על גורלם. והנה אמרו רז"ל (בבלי קידושין ל ב; ב"ב טז א) 'בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין', שזה היה אצל 'בני קהת' היינו הצדיקים, וזה לא היה אצל בני גרשון, וגם לא אצל המרירות דבני מררי, כיון שלא היתה עבודתם קשה, לכן לא היה להם במה לדחות היצר ועל כן כתיב בהם ב' פעמים לשון פקידה, חוסר קדושת תורתנו הקדושה דקהת וחוסר מרירות דמררי, וזהו שאמר 'גם הם' גימטריה 'פח' שהיה להם לפחוד מפח יקוש להם היצה"ר יהיה ההכרח 'לבית אבותם' היינו להשליך להם חבל שעל ידו יעלו ויבואו 'למשפחותם'.

וזה נוגע להסוחרים בזמן הזה שרוב ימיהם גולים לקנות או למכור סחורתם, ועל כן נדמו לבני גרשון שמגורשים מביתם, ואין עבודתם קשה כל כך כהפועל החקלאי, ומעורבין כמה פעמים בין הנשים ויצה"ר מרקד לפניהם, גם הריח מצוי להם ביותר, ועל כן צריכים לפזר יותר ללומדי תורה, שבזכות תורתם יצילם ה' מיצה"ר.

ה ב הרב אליעזר פולאייס נר"ו. וכל טמא לנפש, ת"א דמסאב לטמי נפשא, וכן תרגם לקמן פרק ט' פסוק ו' ז' י, ופרש"י דטמי היינו עצם, וכתב בספר דברי דוד להט"ז דהטעם שתרגם כן

⁴ ביטוי זה נאמר על יהודה וכאן מדבר על שבט לוי, אין בזה קושי, כמוכן.

אונקלוס הוא משום שפרשה זו אזהרה על המתטמאים בעצמות יוסף שיצאו מן המחנה דחד ענינא הוא עם מה שכתוב בפרק ט' ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, ופירשו חז"ל סוכה כ"ה א' דנושאי ארונו של יוסף היו, וזה כדברי ר' יוסי הגלילי שם] ובספר מעט צרי הוסיף בזה עוד ממש"כ הרמב"ן שמות ל' י"ב בדעת רש"י שמן מחרת יום הכיפורים שנמנו בראשונה עד הראשון לחודש השני שנמנו שנית לא מת אחד מבני ישראל, (הו"ד לעיל ב' ל"ב, ועמש"כ שם עוד מדברי המלבי"ם) וא"כ ע"כ לומר שהאזהרה כאן היא רק על אלו שנטמאו מעצמות יוסף. מיהו קצת יש לדקדק בזה דבפסוק ו' ז' להלן פרק ט' נחא דמיירי בעצמות יוסף, אבל בפסוק י' שהוא ציווי לדורות לא מיירי בעצמות דוקא, ושמא כיון דכתיב נמי לכס תרגמו אטומאה שהיתה עמהם. והנה הרמב"ן שם השיג על דברי רש"י, ולדבריו צ"ע למה תרגם אונקלוס דאסתאב לטמי נפשא, ואולי אינו מפרש דטמי פירושו עצמות אלא מפרש טמי מלשון טומאה דהיינו שנטמא בטמא נפש, מיהו ג"ז צ"ע דלמה תרגם שנטמא בטמא נפש ולא תרגם שנטמא במת עצמו. ע"כ הרב אליעזר פולאייס נר"ו.

פרשגן הרב ד"ר בנימין פוזן ז"ל. וכל טמא לנפש – נוסח רש"י בת"א
ו. "וכל טמא לנפש" מתורגם בנוסחי תימן וברוב כתבי היד "וכל דמסאב לטמי נפשא", אבל רש"י גרס בתרגום "וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא". יש שהעירו שתוספת דאנשא היא שיבוש מעתיקים בהשפעת "אנחנו טמאים לנפש אדם" (במדבר ט) "אנחנו מסאבין לטמי נפשא דאנשא".⁵ ואולם "נפש הגר" טען שאונקלוס הוכרח להוסיף "נפשא דאנשא", כי ללא התוספת ניתן היה לחשוב ש"וכל טמא לנפש" מוסב גם על מי שנטמא בבהמה שגם לה יש נפש.⁶
מה פירוש לטמי נפשא?

ז. בביאור "לטמי נפשא" כתב רש"י: "אומר אני שהוא לשון עצמות אדם בלשון ארמי, והרבה יש בב"ר (י א): אדריאנוס נחיק טמא – שחיק עצמות".⁷ אולם רבים, בראשם רא"ם ו"גור אריה", הקשו על דבריו: מניין לו ש"לטמי נפשא" באונקלוס הוא לשון עצמות, אולי הוא לשון טומאה? וכן טען גם "אוהב גר": "עוד תדע כי רש"י מפרש מלת לטמי לשון עצמות, ועם כל זה בקצת דפוסים קדומים כתוב לטמא נפשא באל"ף. מלבד כי דעתו ז"ל רחוקה ודחוקה מאד בזה, כי לא מצינו שיתרגם עצם בלשון טימי אלא גרמא בכל מקום, למה לו לייחד העצמות משאר חלקי הגוף? והנכון שאין המלה זזה מענין טומאה, והשתמש בה אונקלוס אע"פ שאינה לשון ארמית, להיותה מלה שגורה ומובנת להמון. אולי היתה מליצת טמא נפשא מובנת לעם בענין טומאת מת".⁸

ואולם רא"ם הוכיח צדקת דברי רש"י: "אילו היה פירוש לטמי נפשא מלשון טומאה, היה מחוייב מזה שיהיה הנוגע בטמא מת אב הטומאה, מדצוה הכתוב

⁵ "אוהב גר" ו"עוטה אור" (עמ' 32) שהוסיף: "ולענ"ד דברי רש"י נדפסו שלא במקומם ושייכים בפרשת בהעלותך", והסכים עמו ר"א ברלינר.

⁶ כרש"י להלן יט יג: "במת בנפש – ואי זה מת, של נפש האדם, להוציא נפש בהמה".

⁷ וכן כתב רש"י בביאור "חךטמי (בראשית מא ח) – הנחרים בטימי מתים, ששואלים בעצמות. טימי, הן עצמות בלשון ארמי, ובמשנה (אהלות יז ג): בית שהוא מלא טמא, מלא עצמות". ובפירושו לברכות נט ע"א: "רב קטינא הוה קאזיל באורחא, כי מטא אפיתחא דבי אובא טמא גנה גוהא" (רב קטינא היה מהלך בדרך. כאשר הגיע לפתחו של בעל אוב נשמעה רעידת אדמה). וברש"י ד"ה אובא טמא: "בעל אוב של עצמות שעושה כישוף בעצמות המת. טמא – עצמות, ודומה לו במסכת כלים בית מלא טמא. ופירש רב הא: מלא טמא – בית שהוא מלא עצמות. והביא ראיה על זה מבראשית רבה דקתני אדרינוס שחיק טמא, דהיינו שחיק עצמות. ואין לפרש אוב טמא שאין זה הלשון".

⁸ והסכימו עמו "נתינה לגר", "מרפא לשון" ונוספים. וראה גם "נפש הגר" ו"תרגומא". וב"שדה ארם" (עמ' 42), על פי העוואת לטמי נפשא עם התרגום השומרוני "נע ונד" (בראשית ד יב) "כלי וטמי", יצא לחדש ש"נקרא גוף מת בשם טמי נפשא על דבר נוד הנפש ממנו... להורות בזה כי במות הגוף לא תמות הנפש וכי המותה הוא אך פרידת ונדידת הנפש מן הגוף".

לשלחו מחוץ למחנה, ומדהשוה אותו לזב ולמצורע שהם אב הטומאה. ואין הדבר כן, שהרי הנוגע בטמא מת אינו אלא ולד הטומאה לא אב הטומאה. הלכך ע"כ לומר שפירוש לְטָמִי נִפְשָׁא דְאִנְשָׁא אינו מלשון טומאה, אלא מלשון עצמות אדם. שעצם המת הוא אבי אבות הטמאה והנוגע בו הוא אב הטומאה. וזאת הראיה היא ראייה שאין לטעון עליה. ובפירוש ריב"א לתורה כתב: לכך דחק רש"י לפרש כן שהוא לשון עצמות, לפי שאם היה לשון טומאה היה לו לתרגם 'למסאב נפשא דאינשא' כדרך כל לשון טומאה שבמקרא. ועוד: אם תפרשוהו לשון טומאה, יהיה משמע שהכתוב מדבר באדם הנטמא בטמא מת שהרי תרגומו וכל דמסאב לטמא נפשא.

ועדיין יש לברר, מדוע פירש אונקלוס שנגע בעצם המת ולא במת עצמו? לדעת רא"ם, למ"ד של טָמֵא לְנֶפֶשׁ נולד בבי"ת. דוגמת "כל תִּנָּעַ בְּמַת בְּנֶפֶשׁ" (במדבר יט יג) הכריחו לכך. ורש"י הירש פירש שתרגומו בא להוציא מהטעות כאילו האדם נגע בנפש וזו הביאה עליו טומאה. לכן נמנע אונקלוס מלתרגם טָמֵא לְנֶפֶשׁ כצורתו, כי באמצעות התוספת לְטָמִי נִפְשָׁא, שמשמעה האדם נגע בעצמות המת – נמצא שהגופה, ולא הנפש, היא הגורמת לטומאה. "מרפא לשון" כתב: "הוצרך להוסיף לְטָמִי כדי לתקן הלשון. שאילו אמר "טָמֵא לְנֶפֶשׁ" – "דְּמָסָאב לְנִפְשָׁא" משמע שישלחו מן המחנה מי שנטמא את המת, כי אין לניקוד עיקר בתרגום. ועיין להלן "אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ט י) "גִּבֹר גִּבֹר אָרִי יִהְיֶה מָסָאב לְטָמִי (ח"ו: לְטָמֵא) נִפְשָׁא דְאִנְשָׁא בביאורו שם.

ח. "וכל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" יא"ר גרס בפסוקו "לְטָמֵא נִפְשָׁא", ולא כברוב הנוסחים "לְטָמִי נִפְשָׁא", וכך גרס גם בפרשת אמור, "וְהִנֵּנִי בְּכָל טָמֵא נִפְשָׁא" (ויקרא כב ד) "וְדִיקָרְבַּ בְּכָל טָמִי נִפְשָׁא". חילוף הנוסח התבאר שם.

ה יז פנים יפות. וְלָקַח תְּכֵלֶת וְגו' וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח תְּכֵלֶת וְנָתַן אֶל הַתָּמִים. איתא בגמרא (סוטה יז): דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו וְאֶנְכִי עֶפֶר וְאֶפֶר (בראשית יח, כו), זכו בניו לב' מצוות אפר פרה ועפר סוטה. ונראה הכונה לפי מה דאיתא במדרש בראשית (יא:מט) וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִּי, אמר אילו הרגני אמרפל לא הייתי עפר, ואי שרפני נמרוד לא הייתי אפר, ע"כ. ומבואר מזה דענין וְאֶנְכִי עֶפֶר ואפר' רומז על מסירת נפשו של אברהם שני פעמים, הן אצל אמרפל והן אצל נמרוד. והנה המתנהג עם ה' בדרך אמונה למעלה מן הטבע אף מה שמתנגד לשכלו ולטבעו, יזכה גם שהשי"ת יתנהג עמו למעלה מן הטבע. והנה ב' מצוות אלו הם למעלה משכל אנושי, כגון אפר פרה המטמא טהורים ומטמא טמאים, וכן עפר סוטה אשר כתב הרמב"ן כי הוא תלוי בנס שלא כדרך הטבע, ועל כן בשכר עפר ואפר של אברהם שמסר נפשו למען ה' למעלה מן הטבע, ומסר עצמו בעד אמונת ה' ואחדותו ית"ש, זכו מדה כנגד מדה לאפר פרה שהוא מצוה למעלה מן השכל, ולעפר סוטה שהוא בדרך נס למעלה מן הטבע.

ה כב הרב חיים גריינימן ז"ל. וְאֶמְרָה הָאֵשֶׁה אָמֵן | אָמֵן:

הגמ' במס' שבועות דף כ"ט ע"ב ב' אומרת שלומדים מן הפסוק הזה לכל השבועות שכל העונה אמן אחר שבועה (שמישהו אחר משביע אותו) כמוציא שבועה מפיו דמי דכתיב ואמרה האשה אמן אמן, אבל הרמב"ם בפרק ב' מהלכות שבועות הוסיף שאפילו לא אמר אמן אלא שאר ענינים כמו אמן ג"כ חשוב כמוציא שבועה מפיו וזה לשונו: ואחד העונה אמן או אומר דבר שענינו כענית אמן, כגון שאמר הין או מחוייב אני בשבועה זו או קבלתי עלי שבועה זו וכל כיוצא בזה בכל לשון הרי זה כנשבע לכל דבר בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן.

ונלאו כל חכמי לב למצוא מקור דברי הרמב"ם בזה שאי"צ דוקא עניית אמן או שאר לשון של שבועה דוקט אלא סגי בהסכמה. גם מרן בכסף משנה לא הביא לזה מקור, והב"ח בטור יורה דעה מתקשה על דברי הרמב"ם מה המקור לזה אולי כונת הגמ' דוקא אמן אמן כמו שכתוב בפסוק. (גם החזון איש חושן משפט ו' ג' דין בזה).

ובגליון הרמב"ם רשום בזה"ל מ"א ב' מ"ב מ"ג ולאחר פיענוח הדברים התגלה הסוד שהמילים הם כך: מלכים א' פרק ב' פסוקים מ"ב מ"ג.

וכך כתוב שם בנביא מלכים א' פרק ב' מ"ב ו' וישלח המלך ויקרא לשמעוני ויאמר אליו הלא השבעתיך ביהוה ואעבד בך לאמר ביום צאתך והלכת אנה ואנה ידע תדע כי מות תמות ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי" ובפסוק מ"ג ו' ומדוע לא שמרת את שבועת יי ואת המצוה אשר צויתי עליך. הנה גילה לנו בזה שדברי הרמב"ם הם כתובים מפורש כאן בנביא ששלמה המלך עליו השלום קרא לשמעני בן גרא ואמר לו הרי השבעתיך שביום צאתך... ותאמר אלי כן הדבר שמעתי. ומה אמר לו על זה שלמה המלך ומדוע לא שמרת את שבועת ד'... עכשיו הדברים מאירים, הרי מפורש שאפי' ששמעי בן גרא לא אמר אמן, אלא אמר כן הדבר שמעתי, אמר לו שלמה המלך על זה מדוע לא שמרת את שבועת ד' הרי מפורש שזה נקרא קבלת שבועה כמו שכתב הרמב"ם.

ו כד. שמן רוקח. וברכך ה' וישמרך. דרשו רז"ל מן המזיקין. וכתב ביערות דבש דהכונה שיהיה לך שליטה על ממונך, וישמרך מן המזיקין שלא יהיה להם שליטה על ממונך. ולי נראה דהנה ארז"ל (תענית ח ד): אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין. ובחולין (פ' כל הבשר קה ב) אמרין דבדבר הצרור ומנוי וחתום לית להו למזיקין רשות לשלוט בהן. וא"כ אם מניח אדם מעותיו מנוי וצרור יהיה משומר מן המזיקין, אבל לא ישלוט בו הברכה, ואם יניחנו סמוי מן העין שתוכל לשלוט בהן הברכה, יש לחוש מן המזיקין שלא יחסרו מהן. ועל זה באה הברכה כהנים יברכך ה' בממון, שהשי"ת ישלח לך ברכה בממונך, ואף שבע"כ יהיה סמוי מן העין, וישמרך מן המזיקין.

חזון איש. נאמנות כהן לנשיאת כפים ע"פ עצמו

מן הדין אין כהן נאמן ע"פ עצמו לנשיאת כפיים ולתורה במקום דאיכא תרומה וכמבואר אה"ע סי' ג', אלא במקום דליכא תרומה מהימן לנ"כ כיון דליכא ריוח בדבר⁹. ובגלותו אין ב"ד שיפקחו על הדבר ונהגו להאמין כל מי שבא ואמר כהן אני, ומבואר בכתובות דדוקא במקום דאיכא ב"ד מעלין מנ"כ ליוחסין וכמו כן בא"י אין לנו כהן לחילוק תרומה מפני שלא היה ב"ד בדורות מן הדורות ובמקומות מן המקומות ונכנסו הרבה כהנים לנ"כ ולתורה ע"פ עצמן, ומעיקר הדין הכהנים בחזקתן אלא שאנו חוששים שאם ניתן להם תרומה ויהי עלינו לתקן שלא יעלו הכהנים לנ"כ ולתורה ע"פ עצמן ואין ידינו תקיפה לשמור הדבר ולכן שורפין חלת חו"ל וכן אין נותנין תרומה לכהן בא"י¹⁰.

כיון שאין לנו ב"ד שמדקדקין שלא יעלה לנ"כ ולתורה ע"פ עצמו ראוי שלא ליתן להם (א"ה תרומה ומעשר) לאותן שעולין ע"פ עצמן וכיון שכבר חלפו דורות שעלו ע"פ עצמן וכן נוהגין עכשו אין ראוי ליתן להם, ומטעם זה אפשר שאין חייבין ליתן מע"ר ללוי כיון שהלויים עולין לתורה ע"פ עצמן, וזמן הדין צריך עד אחד וע"פ ב"ד, ואנו מקבלין לויים ע"פ עצמן אף אותן שמוחקין לבעלי עבירות חמורות ואינן נאמנים גם באיסורין ואין מן הדין לקבלם מה"ת וא"צ לזה תקנת חכמים, וכן מקבלין הבוזין

⁹ א"ה. היו קהילות קטנות ששכרו כוהנים למנינים מיוחדים לימים נוראים, ולעתים גם לויים. וכמדומה שהביא לתקלות.

¹⁰ יש מחלקים שמן-זית של תרומה לכוהנים להדלקה בלבד, וכמדומה שדעת החז"א ז"ל לא היתה נוחה בזה.

שאינן לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, ומכל אלה אבדנו חזקת לוי' בעו"ה, ומיהו כיון שמעיקר הדין אין לחוש למי שמוחק אצלנו לוי או כהן, ונהי שמשום מעלה גדרו חכמים בדבר, י"ל נהי דבזמן דהיו לוי' מיוחסים אמרו חכמים שאין נותנין לו מעשר ע"פ עצמו אבל האידנא שאין לוי מיוחס ראוי ליתנו, אבל י"ל שאם יתנו לו יתרבו העולין ע"פ עצמן בשקר והלכך כיון שאין בידנו להעמיד הדת על תלה ראוי שלא ליתנו, ותקנת חכמים שאין לוי עולה ע"פ עצמו קיימת ואין נותנין לה, ואע"ג שנותנין פדיון הבן לכהן אפשר משום שאין בזה ריוח שנוהגין שהכהן מחזיר וכל אחד יהיב לכהן שבטוח בו שיחזירנו, ווהרש"ל ביש"ש פ' הפרה כתב דנתבלבלו הכהנים רוב או מחצה ולכן אין לנו כהנים בזה"ז, ותימה למה נחוש כל כך, והרי מברכין על מצות נ"ב ופדיון בכור, אלא נראה דמה"ת הן בחזקתן לכל דבר, אלא משום מעלת כהונה שהחמירו חכמים אין להקל בזה"ז שאין אנו נוהגין במעלות שלא להעלות ע"פ עצמן וכמש"כ לעיל, ואף שהרבה פעמים שכהן נושא פסולה¹¹ ומפני אלמותו אין בכך ב"ד להפרישו והוא נ"ב וזרעו משתקע בכהונה ויש למשפחתו דין עיסה, מ"מ אין כל העולם בכלל עיסה בשביל זהו.

אבני נזר. וַיִּשְׁמְרֶךָ. בספרי: וישמרך מן היצה"ר. היינו שלא תהיה לאדם מלחמת היצר, כי היא מלחמה כבדה לפני כל איש, והברכה היא שהשי"ת ישמור אותך שהיצה"ר לא תהי לו שליטה עליך, ולא יוכל לפתות אותך לדבר רע. וזהו וַיִּשְׁמְרֶךָ לְךָ שְׁלוֹם, דכיון שלא תהיה לך מלחמה מצד היצה"ר, ממילא יהיה לך 'שלום', כי להיפך מי שהיצה"ר רודף אחריו בתאוות ועבירות, אין לו שלום, כמאמר דוד המלך 'אֵין שְׁלוֹם בְּעֵצְמִי מִפְּנֵי חַטָּאתִי' (תהלים לח, ד), וכשלא ירדוף אחריו היצה"ר, יהיה לו שלום. וזה שכתב בעל הטורים כאן: 'עֲשֹׂי בְּגִימַטְרִיא 'שלום', וצריך להבין מה ענין זה לזה. אך כוונתו דעֲשֹׂי כיון שכל התאוות שהיה היצה"ר מסיתו לה, היה תיכף ממלא, ומעולם לא היה נלחם עם היצה"ר, אם כן היה לו שלום עם היצה"ר כיון שלא היה נלחם עמו, וזוהי כוונת בעל הטורים.

ז ה. מלוא העומר. קַח מֵאֲתָם וְהָיָה לְעֹבֵד אֶת עֲבֹדַת אֱהֱלֹ מוֹעֵד. נראה שסיפר צדקת הנשיאים הללו, שנאמר וַיָּבִיאוּ אֶת קֶרְבָּנָם (א, ה), שהם ובכבודם הביאום, לא שציוו למשרתיהם עושי רצונם להנהיג את העגלות, רק שחיבבו המצוה בהם יותר מבשלוחיהם, והם בעצמם הביאום לפני ה'. וזה רמזו הוא יתברך 'קח מאתם', 'מאתם' דייקא, בשביל שהם בעצמם הביאום, לצדקה ולזכות תחשב להם, וְהָיָה לְעֹבֵד אֶת עֲבֹדַת אֱהֱלֹ מוֹעֵד.

סוף הפרשה. מלוא העומר. וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי וְגו' וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי. יש בו כפולים הרבה ומדבר אליו, וידבר אליו, ואפשר כי איתא במדרש רבה שאהרן נצטער בעבור ששבטו לא הקריב, והיה אומר אוי לי שמא בשבילי הקב"ה מרחק שבטו של לוי. ולזה סיפר הכתוב למה לא היה משה בהאי פחדא יתיב, משום דמשה רבינו ראה חביבות אצל השי"ת. דרש"י פירש עה"פ וַיִּשְׁמַע כְּאֲשֶׁר תָּמַדוּ כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה כו' וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו לֵאמֹר (דברים ב, טו-יז), דמשילוח מרגלים עד כאן לא נאמר וַיְדַבֵּר, אלא וַיֹּאמֶר, ללמדך שכל ל"ח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד עמו הדיבור בלשון חיבה. ולזה סיפר הכתוב [כאן, אחר שהקריבו כל הנשיאים, ושבט לוי לא הקריב], שמשה רבינו לא היה מצטער וחושש 'שמא בשבילי אין הקב"ה מקבל שבטו של לוי', כי אחר ששמע את הקול, ראה כי נתייחד הדיבור אליו. וזהו שכפל ואמר וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי, כלומר 'אליו' היה הדיבור בלשון חיבה, א"כ לא היה לו לחוש לכלום, אבל אהרון קדוש ה' חשב שמא נתרחק שבטו עד שנתפייס במה שצויה לו השי"ת על הנרות.

הפטרת נשא

¹¹ בדורנו יש בעיה אחרת, שכוהן נושא אשה שאינה בתולה ויתכן מאוד שנפסלה. עלול לקרות במתקריבים ליהדות.

הרב גור אריה צור נר"ו. בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה שייכות ההפטרה לפרשה נראה בפשטות עניין נזירות שמשון, וגדרי הנזיר שבפרשה.

בפרשה נאמר מִיֵּין וְשָׁכַר יִזְיָר תִּמְצֵן יֵין וְתִמְצֵן שָׁכַר לֹא יִשְׁתָּה וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתָּה וְעֲנָבִים לֹחִים וַיִּבְשִׁים לֹא יֵאָכְל:

ובהפטרה נאמר: מִכָּל אֲשֶׁר יֵצֵא מִגֶּפֶן חַיִּין לֹא תֹאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אַל תִּשְׁתֶּה וְכָל טַמְאָה אַל תֹּאכַל כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ תִּשְׁמַר:

ויש לשאול, הרי עניינים רבים בפרשה, כגון עבודת הלוויים, שילוח מחוץ לג' מחנות, מעשרות, הקדשות, אשה סוטה, ברכת כהנים, הקרבת הנשיאים את קרבנם למזבח. ומה ראו להתמקד בהפטרה דווקא בעניין הנזיר.

ולעומקו של מקרא, יש לומר כי מן הנזיר נלמד גם על שאר ענייני הפרשה בדרך של לימוד מסמיכות הפרשיות לפניהן ולאחריהן כמובא במדרש רבה [נשא]: אין לך כל פרשה ופרשה שאינה נדרשת לפניה ולאחריה. וכעין נזיר, נדרש לאחריו שכשם שאין הנזיר רשאי לשתות יין, כן אין הכהנים רשאים לשתות יין בברכתם ובעבודתם. ונדרש לפניו, כשם שראו כולם את הקלקול שהיין גורם לסוטה, יזירו עצמם מן היין כנזיר. וכעין זה בכל התורה כולה.

ועוד יש ללמוד מנזיר ענייני גדר וסיג לתורה כפי שאמרו אנשי כנסת הגדולה [אבות א,א'] ועשו סיג לתורה.

ועוד יש ללמוד מנזיר דרכי מוסר להכנעת היצר, כמעשה של הנזיר מן הדרום שפחז עליו יצרו והכניעו בכך שנדר נזירות. [נזיר ד:] והוא עניין לכל התורה כולה כפי שאמרו [קידושין ל:] "אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין".

ומעתה יש לשאול, ענייני ההפטרה נועדו להיות דומים לפרשה, ונראה לכאורה שענייני הנזיר שבפרשה ושבהפטרה שונים בתכלית.

שהרי הנזיר שבפרשה מזיר את עצמו כדי לגדור את עצמו איש אֶל-אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְגִדֹּל גִּדְּרָה נָזִיר לְהִזִּיר לָהּ, בעוד שהנזירות שבהפטרה לא היתה כלל בבחירתו של שמשון, אלא מן השמים הועידוהו לכך: כִּי תִקַּח תָּרֵחַ וַיִּלְדֶּתָּ בֶן וּמִזֵּרָה לֹא יֵעָלָה עַל רֹאשׁוֹ כִּי נָזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנֶּעַר מִן הַבֶּטֶן.

ואשר על כן יש לשאול מה ראו להסמיך הפטרה זו לפרשתנו, בנזיר שלא קבל על עצמו הנזירות.

ויש לומר כי נשלח שמשון לחדד עד כמה לא ידע אדם נפשו להעריך מתנת אלקים אשר בו, ואשר על כן ניתנה פרשת נזיר בתורה לידע להודיע ולהיוודע כי רק על ידי שיגדור עצמו יפליא להזיר נזרו. ובאשר תינתן לו הקדושה במתנה, כן ימהר לאבדה, אלא אם כן יעמול על מידותיו.

וכן נאמר בשמשון על דרך הצח, והמוסר: שמשון ירד תמנתה שנאמר וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תַּמְנָתָהּ וַיהוָה עָלָה תַּמְנָתָהּ שנאמר בראשית לח יב וַיִּנָּחֶם יְהוָה וַיַּעַל עַל גִּזְזֵי צֶאֱנֹה הוּא וְחִירָה רָעָהוּ הָעֶדְלָמִי תַמְנָתָהּ. ותמנתה תרמוז באותיותיה על מתנת ה'.

יהודה קבל את המלכות מיעקב כמתנת ה' חלף ראובן. וכמעט שהפסידה על ידי יוסף, שנאמר וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוָה מֵאֵת אֲחִיו [בראשית לח,א']. ויחד עם רעו העדלמי ושמו חירה, התעלה לעסוק בתורה שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, ובזה לא הפסיד את מתנתו מתנת המלכות.

ושמשון קבל מתנתו מה' מתנת נזירות שמשון, קדושה מבטן, ומיהר לאבדה כפי שהתבטא לֹלֵא חֲרָשְׁתֶּם בְּעִגְלָתִי לֹא מִצְאֲתֶם חִידָתִי. לכן נאמר אצלו וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן

תַּמְנָתָהּ. אותה **מתנה של נזירות** היא גרמה לו לאבדה. ומה היא אבידתו, שלא השכיל להתעלות בה כשאר הנזירים הגודרים עצמם.

כאותו הנזיר מן הדרום המובא במסכת נזיר [ד:] **שהנזיר מהדרום לא נסתכל סביביו לגדור עצמו, אלא נסתכל בתוך תוכו.** דרך בבואתו במי המעיין. והזיר עצמו **טרם ירד ממדריגתו.**

מצינו אם כן תפקיד חשוב לשמשון בפרשתנו, להיות כעין בבואה של אזהרה, כיצד לא לירד תמנתה אלא לעלות¹².

ואך לפלא הוא שיהודה ושמשון הם צאצאים לבועז ומנוח שלא היה ביניהם מנוח. אלא אדרבה זו מלחמת היצר, שלכן הנודר בנזיר יכול להתחזק ולהתגדר ולהתגבר בה.

ומכאן למדנו משמשון ומיהודה כלל גדול במלחמת היצר. ובאשר לא ניתנה תורה אלא כתבלין ליצר הרע, אין מועד טוב יותר מאשר לעיין במלחמה זו סביב מתן תורה. ופרשת נשא לעולם סמוכה היא למתן תורה. לכן הסמיכה להפטר שמשון לפרשת הנזיר. לידע להודיע ולהיודע כי **לֹא בָחַיל וְלֹא בָכַח פִּי אֶם בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה עֲבָאוֹת רוּחַ שֶׁל קְדוּשָׁה וְטָהֳרָה אָמַר ה'.**

ואל תתמה שנתן הקב"ה לשמשון שני הפכים. כח ורוח. שהרי נתן זאת כדי ללמדנו כי איזהו גיבור הכובש את יצרו.

וזה הכלל הגדול אשר למדנו מן הנזיר יחד עם היותו מקשר בין פרשיות התורה סוטה ונזיר וברכת כהנים וכן למעלה ולמטה עד שגלגל חוזר הוא בתורה להיות לעיני כל ישראל בסימנה של תורה נקשר עם בראשית ברא אלקים בתחילתה של תורה, שלעני כל ישראל ברא אלקים את השמים ואת הארץ. ושמים וארץ הרי הם רוחניות ויצריות. אין רוחני יותר משמים ואין ארצי יותר מן היצר. והנשמה אשר נתן באפנו היא המתנה אשר נוכל לעלות בה תמנתה. ואשר על כן נאמר במלאך שבא למנוח ולאשתו **וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת** וכבר פירשוהו שקושר רוחני בגשמי.

והמלאך כאומר להורים לחנך את בנם בדרך של **וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת**, שאם לא יקשור הרוחני בגשמי גם גשמי לא יוכל להתקיים.

ועוד אמרו [בבא בתרא צא.] אמו של שמשון שמה צללפונית. ועל דרך הרמז היא אם של נזיר מבטן, שהיה לו ללמוד מאמו **לצלול לפנימיותו**, כאותו הנזיר מן הדרום. וכך לדלות משם כוחות של קדושה. והוא נתן מנוח לעצמו כשם אביו, שדרשו בו "עם הארץ היה". והקב"ה שילב בהוריו את דן ויהודה, כי מנוח משבט דן וצללפונית מיהודה¹³ [דברי הימים א, ד, ג.] ושמשון שילוב של שניהם והיה ראוי לו להיות לו כבצלאל שהיה מיהודה ואהליאב שהיה מן אשר בנו שניהם יחד את משכן ה'. ומשלא השכיל זאת, אמרו שהיתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג. כנאמר בסיום ההפטרה [יג, כה'] **וַתְּחַל רוּחַ יְהוָה לַפְעֻמוֹ בְּמַחְנֶה דָן בֵּין עֲרֵעָה וּבֵין אֲשֵׁתָאֵל, וּדְרָשׁוּ בּוֹ לִשּׁוֹן פַּעֲמוֹן, [סוטה ט:] אָמַר ר' יִצְחָק דְּבִי רַבִּי אָמִי: מִלְּמַד שֶׁהִיְתָה שְׂכִינָה מִקְשָׁקֶשֶׁת לִפְנֵי כְּזוּג. [פעמון].**

¹² יש לציין שאמנם הורי שמשון הוכיחוהו על רצונו לשאת פלשתית לאשה, אבל המקרא מציין וְאִבּוֹ וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ פִּי מֶה' הִיא כִּי־תֵאָנֶה הוּא־מִבְּקֵשׁ מִפְּלִשְׁתִּים. אע"פ שבמשנה (סוטה א ח) כתוב שמשון הלך אחר עיניו.... מפרקי המקרא לפחות כאן רואים שזה היה מאת ה'

¹³ א"ה. בעוד שבתלמוד אם שמשון נראת 'צללפונית' (מי יודע לקרוא מלה זו?) מצינו במקרא אשה משבט יהודה וְאֵלֶּה אֲבֵי עֵיטָם יִזְרְעֵאל וְיִשְׁמָא וְיִדְבָּשׁ וְשֵׁם אֲחֻזָּתָם הַצִּלְפֹּנִי: וכוונת התלמוד בבבא בתרא לאשה זו.

וכך דרש: נאמר כאן לפעמו ונאמר בבגדי הכהן הגדול [שמות לט, כו] פַּעְמֹן וְרַמֵּן פַּעְמֹן וְרַמֵּן על-שולי המעיל סביב.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יאמר שהשכינה היתה מקשקשת לפניו כפעמון ומתחננת אליו, תהיה מלא מצוות כרימון, ולא על-שולי המעיל, הרי נזיר אתה "לך לך אמרין נזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב" והיינו על-שולי המעיל סביב, והיכן היתה מקשקשת לו בַּמְּחִנָּה דָן בֵּין צָרָעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאֵל, וידרש על דרך הצח, שבהיותו בַּמְּחִנָּה והיינו במנוחה ממלחמת היצר, היה דָן את עצמו בין צָרָעָה הוא היצר הרע ובין אֶשְׁתָּאֵל שפירושו בר"ת: אש תמיד אין לכבות. ומכל מקום, עמדה לו זכות הישועה שהושיע לישראל. וכפי שהתפלל עליו יעקב אבינו [בראשית מט, יח] לִישׁוּעָתְךָ קִיּוּתִי יְחֻ'ה. כן יושיענו כולנו יחד בב"א.

דקדוקי קריאה במגילת רות ובקריאות חג השבועות כולל יום טוב שני בחו"ל

מגילת רות:

א א וַיְהִי וַיְהִי: היר"ד בשוא נח וכן בכל מקום

א ב נַעֲמִי: הנר"ן בקמץ רחב, קרא (קריאה "ישראלית"): Naomi

וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו | מַחְלֹן:

המילה בָּנָיו | מוטעמת במונח לגרמיה¹⁴.

וַיְהִי-שָׁם: העמדה קלה ביר"ד הראשונה

א ד וַיָּשׁוּבוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליר"ד, עם זאת השי"ן בשוא נע

א ה וּמֵאִשָּׁה: להקפיד לבטא את המפיק

א ז הֵיטָה-שָׁמָּה: העמדה קלה בה"א הראשונה

א ח לָכֵן בָּנָה שְׁבָנָה: הכ"ף והבי"ת בשווא נח למרות שהם אחרי תנועות גדולות¹⁵; השי"ן דגושה מטעם "אתי מרחיק"

א י וַתֵּאֱמָרְנָה-לָּהּ: שתי מילים מוקפות, הראשונה מבין השתיים מוטעמת במאיילא¹⁶

א יג הָלַחַן | תִּשְׁפָּרְנָה: לגרמיה ואחריו רביע;

תִּשְׁפָּרְנָה שי"ן שמאלית

א יד וַתֵּשְׁנָה: שי"ן שמאלית. לַחֲמוּתָהּ: הלמ"ד בפתח.

דְּבָקָה בָּהּ: טעם נסוג אחור לדל"ת, דגש חזק בב"ת מדין אתי מרחיק

א טז לַעֲזֹבָה: העי"ן בקמץ קטן

א כ אֶל-תִּקְרָאנָה לִי: אין דגש חזק בלמ"ד וכן הדבר בהמשך

א כא עָנָה בִּי: טעם נסוג אחור לעי"ן.

הִרְעָה לִי: טעם נסוג אחור לה"א

¹⁴ מונח שהוא טעם מפסיק, מופיע לרוב לפני רביע ראה על כך בספרו של הרב ברויאר "טעמי המקרא" עמ' 66.

¹⁵ אין זה יוצא מן הכלל: כאשר ההטעמה בהברה המונעת בתנועה גדולה, השווא שלאחריה הוא נח

¹⁶ במ"ם יש מאיילא, על אף הדמיון בינו לבין הטיפחא, המאיילא הינו טעם מחבר (הוא מופיע גם בקריאת המפטיר של שבועות).

א כב הַשָּׁבָה: הטעם בשי"ן מלעיל¹⁷. וכן בהמשך ב ו, ד ג

ב א מִידֶּע: קרי מוֹדֶע, הדלי"ת בקמץ

ב ב אֶלְכָה-נָּא: הלמ"ד בשווא נע.

וְאַלְקָטָה: על אף שבדפוסים הקו"ף מנוקדת לרוב בחטף קמץ, נכון לבטא שם שווא נע, כן הדבר גם בהמשך.

לְכִי: בניגוד להרגל שבשפה היומיומית, ההטעמה בכ"ף

ב ג וַיִּקָּר מִקְרָה:

בחלק מהדפוסים מוטעם תיבת מִקְרָה ברביע אך הנכון הוא בזקף

ב ד וַיֹּאמְרוּ לוֹ: טעם נסוג אחור ליר"ד והמ"ם בשווא נע.

יְבָרְכֶךָ: על אף הקושי, הכ"ף הראשונה בשווא נח

ב ח שְׁמַעְתָּ: העי"ן בפתח. תַּעֲבוּרִי: הטעם ברי"ש מלרע

ב ט יִקְצְרוּן: מלרע. נִגְעָךְ: הנז"ן בקמץ קטן

ב י נִכְרִיָּה: הנז"ן בקמץ קטן

ב יא לֹא-יִדְעָתָ תְּמֹל: העי"ן בפתח וכן הדבר גם בהמשך, יש להיזהר מלהבליע את הת"ו שבסוף התיבה הראשונה עם זו שבתחילת התיבה השנייה

ב יב פָּעַלְךָ: הפ"א בקמץ גדול והעי"ן בקמץ חטוף.

וְתָהִי: הת"ו בשווא נח.

אֲשֶׁר-בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת-כְּנָפָיו:

טעם טפחא בתיבת אֲשֶׁר-בָּאת, יש להקפיד על הפרדת התיבות 'לחסות' - 'תחת'¹⁸

ב יג שִׁפְחָתְךָ:

החי"ת בקמץ ובהמשך הפסוק בחולם שִׁפְחָתְךָ

ב יד לָהּ בָּעִז: אין מפיק בה"א ועל כן הבי"ת אחריה רפויה.

וַיִּצְבֹּט-לָהּ: הבי"ת בקמץ קטן. וְתֹאכֵל: במלעיל

ב יח מִשְׁבַּעָה: השי"ן בקמץ קטן

ב יט לִקְטָתָ: הטי"ת בשווא נח על אף הקושי

ב כא וַתֹּאמֶר רֹות הַמֹּאבִיָּה:

טעם טפחא בתיבת וַתֹּאמֶר. תִּדְבָּקִין: הטעם בקו"ף מלרע.

בפרק ג יש לשים לב לקרי וכתוב

ג א יִיטֵב-לָךְ: העמדה קלה ביר"ד

ג ג וְרַחֲצֵת | וְסָכַת: לגרמיה ואחריו רביע; לְאִישׁ: הלמ"ד בקמ"ץ ולא בשווא¹⁹

¹⁷ יש כאן שינוי משמעות אם יקרא מלרע.

¹⁸ לאלו שאינם מבחינים בין ת"ו רפויה לדגושה, וגם אינם מכירים בהבחנה של קריאת ת"ו רפויה כסמ"ך.

¹⁹ הקורא בשווא משנה משמעות.

ג ד בְּשִׁכְבוֹ: השי"ן בקמץ קטן, הכ"ף בשווא נח והבי"ת אחריה רפויה

ג ה אֲשֶׁר-תֹּאמְרִי - אֵלֵי: קרי אֵלִי אך ללא כתיב

ג ט אֲמַתְּךָ: כאן במלעיל ובהמשך הפסוק במלרע אֲמַתְּךָ.

וּפְרִשְׁתָּ: במלרע

ג יא אֶל-תִּירְאִי: רי"ש בשווא נע, הקורא בשוא נח משנה משמעות ללשון ראייה

ג יב כִּי אִם גֵּאֵל: כתיב אִם אך ללא קרי; אֲנֹכִי: הטעם בנו"ן מלעיל בגלל ההפסק

ג יג לִינִי | הַלִּילָה: לגרמיה ואחריו רביע;

לְגֵאֲלֶךָ: הגימ"ל בקמץ גדול והאל"ף בחטף קמץ; אֲנֹכִי: הטעם בנו"ן מלעיל

ג טו וְאַחֲזִי-בָהּ: החי"ת בחטף קמץ הנקראת כחולם.

וַיִּמַּד: המ"ם בקמץ קטן

ג יז נָתַן לִי: טעם נסוג אחור לנו"ן.

כִּי אֶמַר - אֵלֵי: קרי אֵלִי אך ללא כתיב

ג יח כִּי-אִם-כֶּלֶה: תיבה כִּי- מוקפת ולא בתביר

ד א שְׁבֵה-פָה: הפ"א דגושה בדגש חזק בדין דחיק בניגוד לפסוק הבא שם היא רפה שְׁבוּ-פָה.

פְּלִנִי אֶלְמִנִי: שניהם במלרע.

וַיִּסֵּר וַיֵּשֶׁב: הראשון במלעיל והשני במלרע

ד ג הַשְּׁבֵה: הטעם בשי"ן מלעיל²⁰

ד יא הַבָּאָה: במלרע

ד יב יִלְדָּה: הלמ"ד בשווא נע, אחרת משנה משמעות.

לַיהוּדָה: הלמ"ד בחירק מלא, אין לבטא שווא ביו"ד

ד יד וַיִּקְרָא: הוא"ו בשווא

ד טו וְהָיָה לָךְ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה.

אֲשֶׁר-אֶהְבֶּתְךָ: הטעם בבי"ת, במלעיל. הבי"ת פתוחה והתי"ו בסגול.

יִלְדֹתָיו: הטעם בדל"ת והיא בפת"ח.

טוֹבָה לָךְ: טעם נסוג אחור לטי"ת

ד יח פָּרָץ: הפ"א קמוצה, על אף שאינה מוטעמת באתנח או סו"פ

ד כ אֶת-שְׁלֹמֹה: שי"ן שמאלית

ד כב אֶת-יִשְׂשִׁי: השי"ן בקמץ

קריאה לשבועות שמות יט החל מפס' א:

יט ב וַיִּחַן-שָׁם: געיה ביר"ד

יט ג וַתִּגֵּד: הגימ"ל בצירי

יט ה וְהִיטָם: במלעיל. סְגָלָה: יש להדגיש את הלמ"ד

יט ו תְּהִיו-לִי: געיה בתי"ו

יט ז עליית שני

יט י וְקִדְשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר: על פי ברויאר ורוב הספרים אשר בידינו, ההטעמה היא - מרכא טפחא אתנח.

יט יג יִיָּרָה: יר"ד ראשונה בחירק חסר, יר"ד שניה בקמץ ובדגש חזק

יט יח עָשָׂן: מנוקד קמץ ופתח, פועל בעבר (תורה קדומה).

אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ: להקפיד על הפרדת ה' – באש²¹

יט יט הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד: טעם טפחא בתיבה הוֹלֵךְ

יט כ עליית רביעי

יט כד פֶּן-יִפְרֹץ-בָּם: הרי"ש בקמץ קטן

עשרת הדברות

בטעם תחתון: מִבֵּית במונח עֲבָדִים באתנח, הפסוק הראשון מסתיים בתחילת הדיבר השני בתיבה על-פְּנֵי

בטעם עליון: מִבֵּית במרכא עֲבָדִים בסילוק וזהו הנוסח הנכון לטעם עליון. אין להשגיח על אותם הוצאות אשר צירפו את הדיבר הראשון והשני אל פסוק אחד ארוך²². הפסוק השני מתחיל ב- לֹא יִהְיֶה-לָּךְ וטעם אתנח בתיבת לְשֹׁנָאִי. כך יוצא שכל דיבר נתון בפסוק נפרד.

כמו כן, אין להשגיח כלל על הרביעי שיש בקורן במילה עבדים.

כ ה תַּעֲבֹדֶם: התי"ו בקמץ רחב והעי"ן בקמץ קטן.

קִנְאָה: קר"ף פתוחה ויש להדגיש את הנו"ן להבדיל לשון קנאה מלשון קנין. וְעָשָׂה: טעם נסוג אחור לעי"ן

פסוק	טעם עליון	טעם תחתון
ט	וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכְתָּךְ: וְעָשִׂיתָ בטעם מפרסיק - הכ"ף בתיבת כָּל דגושה	וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכְתָּךְ: וְעָשִׂיתָ בטעם מפרסיק - הכ"ף בתיבת כָּל דגושה

²¹ יש להחיש את קריאת שם ה' כך שיישמע קרוב יותר לתיבה הקודמת

²² מקור השיבוש כנראה בכך שחלק מהדפוסים וכתבי היד הטעימו הטעמה כפולה על גבי אותו טקסט וכך נוצר קושי לזהות את ההטעמה המיועדת לכל חלוקה

יג	לֹא תִרְצָח: ס לֹא תִנָּאֵף: ס לֹא תִגְנֹב: הת"ו וין דגושות	לֹא תִרְצָח ס לֹא תִנָּאֵף ס לֹא תִגְנֹב הת"ו וין רפוינות, הצד"י בקמץ גם בתחתון
----	---	--

כ יד וְעִבְדוּ וְאָמְתוּ וְשִׁוְרוּ וְחָמְרוּ: וא"ו החיבור מנוקדת: שווא, פתח, שווא, פתח

כ טו עליית חמישי

כ טז וְאֶל-יַדְבָּר עֲמָנוּ אֱלֹהִים פֶּן-נָמוּת: יש להחיש את קריאת התיבה אֱלֹהִים להסמיכה לתיבה הקודמת,

פֶּן-נָמוּת: להזהר מהבלעה אות, לא פֶּנְמוּת

כ כ אֱלֹהֵי כֶסֶף: טעם נסוג אחור ללמ"ד

כ כג לֹא-תִגְלֹה: הת"ו בחירק חסר ודגש חזק בגימ"ל הקמוצה

מפטיר חג השבועות במדבר כח:

כו בְּהַקְרִיבְכֶם שני טעמים במילה, הב"ת בתוך המילה בשווא נע. בְּשִׁבְעַתִּיכֶם: הטעם בע"ן הוא מאיילא

הפטרת חג השבועות יחזקאל א:

ב יוֹיָכִין: בשאר מקומות יהויכין, אבל כאן היר"ד בחולם

ד וְאֶרָא: הטעם באל"ף מלעיל.

בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע²³

וְנָגַה-לֹ: מילים מוקפות²⁴ מוטעמות במרכא טיפחא כבמילה אחת, וגעיא (מתג) בגימ"ל²⁵ למנוע הבלעת הה"א המופקת. בפסוק כז המילים פרודות וגם שם יש געיא.

ז וְנִצְעִים: הצד"י הראשונה בשווא נע, בחלק מהדפוסים מופיע חטף פתח להורות על הנעת השווא בלבד ולא על קריאת החטף עצמו.

ח אֲרַבְעַת: במלעיל, כן הדבר גם בהמשך

ט תִּבְרָת: הטעמה משנית בחי"ת, מרכא תביר באותה מילה.

²³ הקורא מלעיל משנה משמעות

²⁴ במהדורות בריואר אין כאן הקפה וכן בפסוק כז אין הקפה. בתוכנת כתר בר-אילן מוקף. בכתר עצמו קשה לקבוע. תשובה שקיבלתי על ענין זה מרפאל זר (ראש מדור מסורה במפעל המקרא, האוניברסיטה העברית): ר' אליהו שלום. אנא הבט במהדורת מפעל המקרא על אתר. ישבנו שבעה נקיים על תיבה זו, ולבסוף הטרחנו את עצמנו להיכל הספר כדי לעיין בכתר במקור. ההעתיקה של מהד' בר אילן נכונה, למרות הזרות. ויש לציין עוד, כי המרכא שבאות נו"ן היא תיקון (בכתר) מגעיה, והגעיה שבאות גימ"ל היא תוספת. סיוע לגרסת הכתר אפשר למצוא בכתב יד קהיר, וכן בכתב יד נ (=ניו יורק, ENA 346).

בברכה, רפאל זר (ראש מדור מסורה במפעל המקרא, האוניברסיטה העברית)
רפאל זר רכז המערכת מפעל המקרא
אני מודה בזה לרפאל זר על התשובה המהירה והבהירה. ומכאן שנוסח המקרא צריך בדיקה ודקדוק. גם בדיקה מצילומים אינה מספיקה לפעמים.

²⁵ עיין הערת רפאל זר שהגעיא כאן נוספת, אבל בפסוק כז היא מקורית.

יא מִלְמַעְלָה: הַלֹּמֵד אַחֲרֵי הַמִּסָּמָר רְפוּיָה. שְׁתִּים: בִּיתִיב וְלֹא בַפִּשְׁטָא כִּפִּי שְׁמוּפִיעַ בְּקוֹרֵן וְאַחֲרִים.

גְּוִיתִיהֶנָּה: הוּא"ו בַּחֲרִיק חֶסֶר וְהִי"ד אַחֲרִיהַּ בַּחֹלֶם וְדָגֵשׁ חֶזֶק

כֹּא וְבִהֲנִשְׁאָם: הַבִּלְתִּי בִשְׂוֹא נַח אַע"פ שִׁישׁ גְּעִיָּא לִפְנֵיהַ. הַשִּׁי"ן בִּשְׂוֹא נַע

כֹּה בְּעִמְדָם: הַעִי"ן בְּקִמְצָא קֶטֶן

כֹּז בְּמִרְאָה-אַשׁ: יֵשׁ לַהֲקַפִּיד לַבִּטָּא פִּעֲמִיִּים צִירִי שְׁלֹא יִבְלַע הַשֵּׁנִי בַּתּוֹךְ הָרִאשׁוֹן

קִרְיַת יוֹם בַּלֵּאחִינוּ שְׁטֵרֵם זָכוּ לַעֲלוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל

דְּבָרִים טו יט

טו כ תֹּאכְלֶנּוּ: הַכ"ף בִּשְׂוֹא נַע וְלֹא בַּחֲטוֹף פֶּתַח

טו כֹּא תִזְבְּחֶנּוּ: הַבִּלְתִּי קִמְוָצָה

טו כֹּג תִשְׁפֹּכֶנּוּ: הַפ"א בִּשְׂוֹא

טז א עֲלִיית שְׁנִי

וְעִשִּׂיתָ פֶּסַח: הַפ"א בְּדָגֵשׁ חֶזֶק מִדִּין אֶתִּי מִרְחִיק.

טז ב וְזִבְחָתָּ פֶּסַח: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִבִּית, וְדָגֵשׁ אֶתִּי מִרְחִיק

בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר: תִּיבֵּית אֲשֶׁר מוֹקֶפֶת וְלֹא בְּמוֹנַח

טז ד עֲלִיית שְׁלִישִׁי

טז ז וּבִשְׁלֵת וְאֶכְלֵת: מִלְרַע בְּגִלּוֹל ו"ו הַהִיפּוֹךְ.

וּפְגִיטָה: נוֹתֵר מִלְעִיל. וְהִלְכָתָה: מִלְרַע

טז ט עֲלִיית רְבִיעִי

שִׁבְעָתָה: הַשִּׁי"ן בְּקִמְצָא²⁶. תִּסְפֹּר-לָךְ: הַפ"א בְּקִמְצָא חֲטוֹף

טז י וְעִשִּׂיתָ: מִלְעִיל, וְכֵן בַּהֲמִשָּׁךְ.

יְבָרְכֶךָ: הַכ"ף הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׂוֹא נַח, וְכֵן בַּהֲמִשָּׁךְ²⁷

טז יג עֲלִיית חֲמִישִׁי

בְּאַסְפָּךְ מִגְרִנְךָ: הָאֵל"ף וְהַגִּימ"ל בְּקִמְצָא חֲטוֹף

טז טז אֲשֶׁר יִבְחָר: קִמְצָא בְּזִקְף קֶטֶן, הַחִי"ת בְּקִמְצָא

הַפִּטְרֵת יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלוּיּוֹת לֵאחֵינוּ שְׁטֵרֵם זָכוּ לַעֲלוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל,
חֲבִקוּק ג א-סוֹף חֲבִקוּק:

א לְחִבְקוּק: הַלֹּמֵד בַּפֶּתַח

ב יִרְאֵתִי: בְּמִלְעִיל²⁸.

²⁶ הַקּוֹרָא בִּשְׂוֹא מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת. וְכֵן בַּהֲמִשָּׁךְ הַפִּרְשָׁה וּבְכָל מִקּוֹם בְּמִשְׁמַע שְׁבוּעָה – שְׁבַע יָמִים.

²⁷ אֲפֻשֶׁר לֵאמֹן אֶת הַדִּיבּוֹר לַבִּטָּא כֹּךְ.

²⁸ מִקּוֹם הַנַּחֲת טַעַם זֶרְקָא הוּא בְּסוֹף הַמִּילָה לֵּלָא קֶשֶׁר לְמִקּוֹם הַהֲטַעְמָה.

פְּעָלָךְ: הפ"א בקמץ רחב, העי"ן בקמץ קטן

ג אֱלֹהִים: הטעם בלמ"ד²⁹

ד וְנִגְהַ: במלעיל ומפיק בה"א למרות הקושי³⁰

ה יִלְךְ דָּבָר: טעם נסוג אחור ליו"ד.

ו יֵצֵא רֶשֶׁף: כאן הטעם לא נסוג אחור

ז וַיִּמְדַּד אֶרֶץ: טעם נסוג אחור למ"ם.

ש שָׁחוּ: שי"ן ימנית ובמלרע

ח הַבְּנֵה־רִים: ה"א השאלה מנוקדת בחטף פתח ולכן גם הבי"ת אחריה רפויה

ט אָמַר סֵלָה: טעם נסוג אחור לאל"ף

יא עָמַד זְבֻלָּה: טעם נסוג אחור לעי"ן וגם התיבה השנייה במלעיל

יג מִחֲצַף רֹאשׁ: הרי"ש דגושה באופן נדיר מדין אתי מרחיק³¹

יד לֹא-עָשָׂה אֹכֵל: טעם נסוג אחור לעי"ן

יח אָעֻלֹּזָה: העי"ן בשווא נח

יט יֵי אֲדָנִי: יש לקרוא שם ההויה הראשון: אֱלֹהִים

למִנְצָח: הלמ"ד ללא געיא, המ"ם בשווא נח וכן בכל ספר תהלים, הספרים שיש בהם געיא לוקים בדיוקם

לא עלה בידי להכין על מגילת רות ועל חג השבועות
לפניכם דברי ידידנו הרב גור-אריה צור על ההפטרה על הפטרת חג השבועות מידידנו הרב
גור-אריה צור נר"ו.

הפטרת שבועות נקראת מעשה המרכבה, אשר בה מתוארת התגלות השכינה על
הר סיני. וכן נקראה התגלות השכינה על האבות בשם מרכבה, [בראשית רבה פרשה
פב, סעיף ז] וכפי שאמר ריש לקיש על הפסוק וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבִרָהָם [בראשית יז כב']
האבות הן הן המרכבה.

ובהקדים לפירוש המלבי"ם בעניין המרכבה, יש להבין כי יפרש בעניין שלשה
עולמות: עולם עליון עולם הממוצע ועולם תחתון.

עולם העליון יקרא עולם הכסא

עולם הממוצע יקרא עולם המלאכים

עולם תחתון הוא עולם האופנים והגלגלים [הוא עולם הארצות וכל אשר עליה].
ובהם ההבדל בין נבואות ישעיהו ויחזקאל ושאר הנביאים.

עולם הכסא, בו התנבא ישעיהו,

עולם המלאכים, בו התנבא יחזקאל, זכריה ויחזקאל,

עולם הגלגלים בו התנבאו שאר הנביאים.

²⁹ הקורא אלוהה [Eloha] הן מלעיל והן מלרע מבטא שם קדוש בשיבוש. הקריאה הנכונה, אשכנז: אֱלֹאָהּ הקורא אלוהה
[Eloha] הן מלעיל והן מלרע מבטא שם קדוש בשיבוש. הקריאה הנכונה, אשכנז: אֱלֹאָהּ [Eloah]; עדות המזרח והמערב
[צפון אפריקה] אֱלֹוָהּ [Elowah].

³⁰ אחד מחמשת השורשים שהה"א שורשית ובמפיק, ראשי תיבות: ג"ן כת"ם

³¹ רי"ש אינה מקבלת דגש בדרך כלל, אבל יש יוצאים מהכלל

ועוד יוקדם בפירוש המלבי"ם בעניין ההבדל בין ישעיהו ויחזקאל: וכבר אמרו חז"ל שישעיה נדמה כבן כרך שראה את המלך ויחזקאל נדמה כבן כפר שראה את המלך, שכן כרך יראה את המלך בהיכלו יושב על כסא מלכותו ומשרתיו עושי רצונו עומדים סביבו, ובן הכפר יראה את המלך נוסע במרכבה דרך הכפר ממקום למקום, וישים לבו על המרכבה ועל החיות והאופנים אשר יוליכו את המלך ויספר את אשר ראה.

הפטרנו, איפוא, עוסקת בעולם המלאכים. וכן מפרש המלבי"ם: כבר ידענו מסוד קדושים שהמרכבה שראה יחזקאל היה בעולם היצירה שהוא עולם המלאכים, והיה המראה ההוא למטה ממחזה המרכבה שראה ישעיה שהיתה בעולם הכסא, כי באשר ישעיה ראה את המלך בעוד שהיתה השכינה במקומה וישראל על אדמתם, אז היתה ההנהגה ע"י ה' בעצמו, וה' בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה, לכן ראה את המלך יושב על כסא רם ונשא, שגם הנהגת המערכת היתה מאתו בבלי אמצעי, וראה שרפים עומדים ממעל לו, שהשרפים עומדים ברום עולם בעולם הכסא שהוא למעלה מעולם החיות שראה יחזקאל, כמלך היושב בביתו ושרי מלכותו עומדים לפניו.

אבל יחזקאל ראהו בגולה בחז"ל, שאז לא ינהיג ה' לעשות דבר מלך שלטון בדרך הפלאי הנסיי, רק ינהיג ע"פ סדר הטבע והמערכת שהם האופנים, שזה נעשה ע"י מניעי המערכת שהם המלאכים, לכן ראה חיות הקדש והאופנים מתנשאים לעומתם. והנה עולם החיות שהם המלאכים הוא ממוצע בין עולם הכסא אשר למעלה ממנו ובין עולם האופנים שהוא עולם הגלגלים אשר למטה מהם, והם [המלאכים] מקבלים כח ושפע מכסא מלכות ה' אשר למעלה וינהיגו בכח זה ויניעו האופנים למטה, לכן יספר תחלה ההשגה שהשיג בהחיות עצמם, ואח"ז יספר איך יניעו וימשיכו את האופנים אשר תחתיהם, ואח"כ יספר איך יקבלו עוז ותעצומות מן הכסא אשר למעלה מהם.

וממשיך בעניין המרכבה:

ובעת הנסיעה שנסע בגולה ראהו יחזקאל רוכב במרכבה, כמנהג המלכים בנסעם ממקום למקום שיכינו לו מרכבה לצאת לדרך, והמשיל כמנהג בני אדם שהמרכבה הגשמיית נמשכת מארבע חיות שיניעו את אופני המרכבה שהמלך יושב עליה. וכן ראה יחזקאל את המרכבה שבה נוסע מלך הכבוד בגולה וד' חיות נושאות את המרכבה אל אשר יהיה שם הרוח ללכת. עכ"ל.

ובשימת לב, בחג השבועות קורין בתורה בעשרת הדברות מפרשת יתרו, אך הפטרת שבועות שונה מההפטרה בפרשת יתרו. שבפרשת יתרו מפטירין בנביא ישעיהו, ובשבועות מפטירין בנביא יחזקאל.

ואשר על כן יש ליתן את הדעת מדוע חילקו חז"ל בהפטרות ליתן את של ישעיהו בפרשת יתרו על הסדר, ואת של יחזקאל בהפטרת חג השבועות.

ולעומקו של מקרא יש לומר שישעיהו התנבא בעולם הכסא, בעניין יראת ה' אחדותו וייחודו, ולכן ייחדוהו חז"ל לפרשת יתרו,

ויחזקאל התנבא בעולם המלאכים בעניין קבלת התורה ולכן ייחדוהו חז"ל לחג השבועות, חג מתן תורתנו.

ואשר על כן יש בנבואתו גילוי יותר מפורט, כדרך לימוד התורה שיש לפרטו כדי להבינו. ואשר על לכן נבחרה נבואת יחזקאל המפרטת את ההתגלות ביותר, בבחינת "תורה היא וללמוד אני צריך" להיות בהפטרה לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, נבואה שהיא כנגד לימוד התורה ופרטי פרטיה.

ועוד יש לומר, שלכן נבחרה נבואתו לחג מתן תורה. בהיות נבואת יחזקאל מתארת עבודת המלאכים, שהרי בקשו מלאכי השרת שלא ליתן התורה לבני אדם עד שהחזיר להם משה תשובה והודו לו. ומאחר והודו לו המלאכים למשה רבנו שהתורה שייכת לבני אדם להתגבר בה על יצרם, מעתה כל הלומד תורה מסייעים בידו מלאכי השרת, עד שמובא על דרך הסוד שבכוח לימוד התורה לברוא מלאכים המסייעים בידו של הלומד.

וכן מצינו שבחג השבועות נגלה ה' בהר סיני עם עשרים ושנים אלף מלאכים כמבואר בתהלים נסח, יח' רַכֵּב אֱלֹהִים רִבְתִּים אֶלְפֵי שָׁנָן אֲדֹנֵי בָם סִינִי בַקֶּדֶשׁ: ועל דרך הצח: שָׁנָן הוא מלשון מלאכים שָׁנָא אומנותן להיות נאמנים לאומן שבראן להתנאות במי שתורתן אומנותן.

ועוד על דרך הצח:

רַבְתִּים אֶלְפֵי שָׁנָן שמתרבים לאלפים על ידי "ושננתם", שמכל לימוד תורה הם נבראים לאלפים להיות לעזר למי שבתורה אלופים.

וכפי שחיבר האר"י הק' את הפיוט לקידושא רבה שבת שחרית וְאַלֵּין מַלְאֵי יְהוֹן לְרַקִּיעַיָא, שדרגת החידושים שאומר אדם בסעודת שבת לא רק יוצרת מלאכים אלא גם יוצרת רקיעים.

ועל ידי המלאכים מחזיר הקב"ה עטרה ליושנה, ככתרים הללו שניתנו לכל אחד ואחד במעמד הר סיני. ואף כי נלקחו הכתרים עת נשתברו הלוחות, הרי שכאשר הלומד שובר עצמו על לימוד התורה, בורא מלאכים המחזירים לו את הכתרים היקרים של נעשה ונשמע כפי שהיו במעמד הר סיני. כמובא בפסוק האחרון של ההפטרה: וְתִשָּׂאֵנִי רוּחַ וְאַשְׁמַע אֲחֵרֵי קוֹל רַעַשׁ גְּדוֹל בְּרוּךְ פְּבוֹד יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ. כן יביננו בתורתו ובכך יחיש לנו גאולתו בב"א.

תן לחכם ויחכם עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בתנאים)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

info@maanelashon.org בכתובת

© ג'א להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©